



XVI^e Congrès de la Conférence des Cours constitutionnelles européennes
XVIth Congress of the Conference of European Constitutional Courts
XVI. Kongress der Konferenz der Europäischen Verfassungsgerichte
XVI Конгресс Конференции европейских конституционных судов

Synthèse / Summary / Kurzfassung / резюме

RÉPUBLIQUE DE MACÉDOINE / REPUBLIC OF MACEDONIA /
REPUBLIK MAZEDONIEN / РЕСПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

The Constitutional Court of the Republic of Macedonia
Уставен Суд на Република Македонија

langue maternelle / native language /
Muttersprache / родной язык



УСТАВЕН СУД НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

**ОДГОВОРИ
на прашалникот за XVI Конгрес на
Конференцијата на европските уставни судови (2014)
(резиме)**

**„Соработка на уставните судови во Европа –
постојна состојба и перспективи“**

Скопје, септември 2013

Уставниот суд на Република Македонија е орган на Републиката кој ја штити уставноста и законитоста (член 108 од Уставот на Република Македонија¹). Неговата надлежност е утврдена во членот 110 од Уставот, според кој Уставниот суд одлучува за согласноста на законите со Уставот; одлучува за согласноста на другите прописи и на колективните договори со Уставот и со законите; ги штити слободите и правата на човекот и граѓанинот што се однесуваат на слободата на уверувањето, совеста, мислата и јавното изразување на мислата, политичкото здружување и дејствување и забраната на дискриминација на граѓаните по основ на пол, раса, верска, национална, социјална и политичка припадност; решава за судирот на надлежностите меѓу носителите на законодавната, извршната и судската власт; решава за судирот на надлежностите меѓу органите на Републиката и единиците на локалната самоуправа; одлучува за одговорноста на претседателот на Републиката; одлучува за уставноста на програмите и статутите на политичките партии и на здруженијата на граѓаните и одлучува за други прашања утврдени со Уставот.

1. Република Македонија е член на Советот на Европа од 9 ноември 1995 година и досега има пристапено кон 89 Конвенции на Советот на Европа. На 10 април 1997 година во однос на Република Македонија стапи во сила Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи, со што Република Македонија се обврза највисоките европски стандарди за заштита на човековите слободи и права да им ги гарантира на сопствените граѓани.

Уставно правниот основ за примена на Конвенциите на Советот на Европа вклучително и на Европската конвенција за човекови слободи и права од страна на судовите во Република Македонија, се следниве одредби од Уставот на Република Македонија: членот 8 кој ги утврдува темелните вредности на уставниот поредок на Република Македонија, и во кој, меѓу другите, како темелни вредности се утврдени и *основните слободи и права на човекот и граѓанинот признати во меѓународното право и утврдени со Уставот* (член 8 став 1 алинеја 1) како и *почитувањето на општо прифатените норми на меѓународното право* (член 8 став 1 алинеја 11); потоа Амандман XXV од Уставот кој се однесува на судството и во кој е определено дека: *„Судовите се самостојни и независни. Судовите судат врз основа на Уставот и законите и меѓународните договори ратификувани во согласност со Уставот“*; и членот 118 од Уставот кој определува дека:

¹ Уставот на Република Македонија е донесен на 17 ноември 1991 година, врз основа на резултатите од референдумот одржан на 8 септември 1991 со кој Република Македонија стана самостојна држава.

„Меѓународните договори што се ратификувани во согласност со Уставот се дел од внатрешниот правен поредок и не можат да се менуваат со закон“.

Од наведените одредби произлегува дека меѓународните договори претставуваат составен дел на внатрешниот правен поредок, односно извор на правото и нив согласно уставната одредба од Амандманот XXV, судовите ги применуваат во остварувањето на нивната функција. Меѓународните договори како дел од внатрешниот поредок се автоматски инкорпорирани во внатрешниот правен поредок на Република Македонија и се директно применливи од страна на македонските судови. Меѓународните договори хиерархиски стојат повисоко од домашните закони, но пониско од Уставот на Република Македонија.

Поради отсуството на изрична одредба во членот 110 од Уставот за надлежноста на Уставниот суд во однос на меѓународните договори, ставот на Уставниот суд е дека тие не можат да бидат предмет на оценка пред Уставниот суд, ниту пак можат да бидат критериум за оценување на согласноста на законите со меѓународните договори.

Во однос на меѓународните договори за човекови права, особено Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи, Уставниот суд ги користи и редовно ги цитира во своите одлуки или решенија со кои се третираат прашања поврзани со човековите слободи и права како дополнителен аргумент за уставноста или законитоста на актот што е предмет на оценка. На судската-практика на Европскиот суд за човекови права, Уставниот суд се повикал во повеќе предмети.

Покрај Европската конвенција за човековите права, Уставниот суд во својата работа се повикува и цитира одредби и од универзалните документи за човекови права усвоени под закрилата на Организацијата на Обединетите нации (UDHR, ICCPR, ICESCR, CRC, ILO Conventions) меѓународните документи на регионално односно европско ниво склучени во рамките на Советот на Европа (европските конвенции) но и на други меѓународни документи усвоени во рамките на Советот на Европа кои не се правно обврзувачки (резолүции и препораки), иако тие не се формални извори на правото согласно уставните одредби.

Република Македонија не е членка на Европската унија, така што за Република Македонија не важат општите принципи на правото на Европската унија за директен ефект и супрематија на тоа право во внатрешниот поредок. Правото на ЕУ нема директно правно обврзувачко дејство во правниот поредок на Република Македонија освен одредбите содржани во договорите кои се однесуваат на односот

на Република Македонија и Европската унија (Спогодбата за стабилизација и асоцијација². Но и покрај тоа што Уставниот суд не е формално-правно обврзан да го применува правото на ЕУ, Уставниот суд се почесто во својата практика се повикува на прописи што се дел од комунитарното право на Европската унија (директиви и регулативи на ЕУ).

Судската практика односно прецедентното право не претставува извор на правото во Република Македонија, така што и не постои уставна одредба која би го обврзувала Уставниот суд на Република Македонија да ги зема предвид одлуките на европските судови. Меѓутоа, под влијание на меѓународното право, посебно меѓународното право за човековите права и особено на Европската конвенција за човековите права, Уставниот суд се почесто во својата работа, како при апстрактна контрола на уставноста на законите, така и во постапките за непосредна заштита на човековите права и слободи, се почесто ја применува јуриспруденцијата на Европскиот суд за правата на човекот. Уставниот суд на Република Македонија во своите одлуки сеуште се нема повикано на јуриспруденцијата на Европскиот суд на правдата.

За разлика од Уставниот суд во однос на кој не постојат изричители уставни ниту законски одредби што би го обврзувале на задолжителна примена на јуриспруденцијата на Европскиот суд за правата на човекот, таква обврска за другите национални судови е воспоставена со повеќе закони.³

Уставниот суд на Република Македонија во својата работа води сметка и за уставно-судската практика на уставните судови од другите европски и воневропски земји. И покрај тоа што Уставниот суд не практикува во конечниот текст на своите одлуки, директно да ги цитира и наведе одлуките на другите уставни судови, при подготовката на предметот, во рефератот што се поднесува на седницата на Судот, Уставниот суд мошне често дава компаративен приказ на законодавството на другите земји по однос на конкретното, спорно прашање што се покренува со предметот, како и приказ на судската практика на другите уставни судови по исто или слично прашање.

² Спогодбата за стабилизација и асоцијација беше склучена во 2001 година, а стапи во сила во 2004 година.

³ На пр. во Законот за судовите, во рамките на надлежноста на Врховниот суд на Република Македонија, е определена надлежност на Врховниот суд да одлучува по барање на странките и другите учесници во постапката за повреда на правото на судење во разумен рок, при што Законот во членот 35 став 1 точка 6, предвидува обврска Врховниот суд тоа да го прави: „во согласност со правилата и принципите утврдени со Европската конвенција за човекови права и основни слободи и тргнувајќи од судската пракса на Европскиот суд за човекови права“.

Најчесто како извор на информации во оваа смисла Уставниот суд ја користи обемната база на уставно-судска практика на Венецијанската комисија – базата CODICES и Форумот на Венецијанската комисија.

Покрај размената на уставно-судска практика, Уставниот суд остварува и други форми на соработка со уставните судови од Европа и светот. Во рамките на мултилатералната соработка, Уставниот суд од 1997 година е полноправен член на Европската конференција на уставните судови и активно учествува на конгресите на оваа конференција. Од 2008 година Уставниот суд е член на ACCPUF (асоцијацијата на уставни судови што ја споделуваат употребата на францускиот јазик), а од 2011 година Уставниот суд пристапи и кон Светската конференција за уставна правда. Во рамките на регионалната соработка, Уставниот суд на Република Македонија активно учествува на тркалезните маси што на секои две години ги организираат уставните судови од земјите на поранешна Југославија. Уставниот суд остварува поблиска билатерална соработка со уставните судови на Словенија, Србија, Хрватска, Црна Гора, Босна и Херцеговина, Косово, Албанија, Бугарија, Турција и со Уставниот суд на Руската Федерација.